

**BIJEENKOMST OP DONDERDAG 21 MAART 1963
TE 's-GRAVENHAGE**

Voordracht gehouden voor de Vereniging ter beoefening
van de Krijgswetenschap

door

Kolonel van de Kon. Luchtmacht S. H. M. WANROOY

over

**DE TOEKOMST VAN DE LUCHTMACHT BEZIEN IN VERBAND
MET DE KOMST VAN „MEDIUM RANGE BALLISTIC MISSILES”**

Voorzitter: Z.E. Luitenant-Generaal b.d. J. H. GOUZY

De voorzitter:

Mevrouw, mijne heren, ik open deze bijeenkomst. Aangezien er geen huis-houdelijke zaken zijn te behandelen, kan ik meteen het woord geven aan de spreker van hedenavond de kolonel Wanrooy.

Kolonel Wanrooy:

Mijnheer de voorzitter, dames en heren,

De toekomst van de luchtmacht is een onderwerp hetwelk mij uiteraard voortdurend bezighoudt. Zo nu en dan doen zich echter momenten voor waarop nog eens extra aandacht aan deze materie dient te worden besteed. Een van die momenten was de komst van het „ballistic missile”. Nu zult u wel zeggen: „dat BM is niet een ontwikkeling van dit moment, dat bestaat toch al enige jaren”. Inderdaad, u heeft gelijk, maar wel van de laatste tijd is het zeer belangrijke gesprek in Nassau tussen de vertegenwoordigers van de Verenigde Staten en die van het Britse Gemenebest. Daar werd namelijk besloten om de verdere ontwikkeling aan de „Skybolt” te stoppen en om de „Polaris” aan de NATO aan te bieden. Hoe het toezicht op deze Polaris gaat worden en wie hierover het commando gaat voeren is natuurlijk zeer interessant maar heeft verder met mijn toekomstblik weinig te maken. Hetgeen echter wel van invloed is op de toekomst van de luchtmacht is het feit dat wel voor zeker kan worden aangenomen, dat deze Polaris hetzij van onderzeeboten, hetzij van oppervlakteschepen gelanceerd zal worden. Ik haal dit punt aan aangezien wel eens de neiging bestaat te vergeten dat dit wapen ook van trucks en treinen gelanceerd kan worden. Desgewenst heb ik (ongeclassificeerde) gegevens over de Polaris beschikbaar.

Een eventuele wijziging in de samenstelling van het luchtwapen zal het gevolg zijn van een wijziging in de aan die luchtmacht opgedragen taken. Deze taakwijziging op zijn beurt kan het gevolg zijn van vele omstandigheden; b.v. de invoer van een wapen dat ingrijpend verschilt van zijn eventuele voorgangers. Ik denk in dit verband aan de komst van de atoomwapenen en wel speciaal aan de komst van de thermonucleaire wapenen. Ik moet toegeven dat reeds de heer Nobel bij de uitvinding van het dynamiet gedacht heeft dat er nu een springstof op de markt was die iedere gedachte zelfs aan oorlog uit zou bannen. Een

ieder zal het echter met me eens zijn dat nu sprake is van een kracht die, wanneer hij voor vernietigende doeleinden wordt toegepast, inderdaad destructief genoemd kan worden.

Een volgende aanleiding tot een taakwijziging kan zijn een zeer verregaande voortschrijding van de techniek. Mijn gedachten gaan hier uit naar de grote toename van het nuttig effect van de geleide wapenen. Zo zien we reeds dat aan het luchtverdedigingsarsenaal de diverse grond—lucht-geleide projectielen zijn toegevoegd. Deze wapenen hebben een deel van de taak van de luchtverdedigingsjagers overgenomen en wel naar men zegt en voorspelt met zeer veel succes. Een volgende mogelijkheid is dat in verband met bepaalde omstandigheden een vroegere taak van de luchtmacht wordt overgedragen aan een ander krijgsmachtonderdeel. Zo is men er in de U.S.A. reeds toe overgegaan om een deel van zijn retaliatory forces over te brengen op onderzeeboten zodat in hoge mate voldaan wordt aan de zo dringende eis van verspreiding.

Het is wellicht dienstig nog eens door te nemen welke taken tot dusver door de luchtmacht of door het luchtwapen werden uitgevoerd om dan aan het eind van mijn betoog te zien welke taken geheel of gedeeltelijk verdwenen zijn of gewijzigd zijn en welke taken eraan zijn toegevoegd.

Offensieve taken, te weten

- strategisch bombardement
- tactisch bombardement
- directe steun aan land- of zeemacht
- fightersweeps
- anti-shipping
- verkenning

Defensieve taken, te weten

- actieve luchtverdediging
- anti-onderzeeboot-acties

Transporttaken

- airborne- en air-transportacties
- communicatievluchten en transporten
- speciale missies t.b.v. guerilla's en agenten

Elektronische oorlogvoering

de laatste acties zijn zowel ter ondersteuning van een of meer van bovengenoemde acties dus a.h.w. in een defensieve rol als in een offensieve rol.

Ten aanzien van de hierboven gegeven splitsing in offensieve en defensieve taken ben ik me ervan bewust dat ik me op glad ijs begeven heb. Een fightersweep kan zeer wel onder de defensieve taken gerekend worden. Edoch hierop voortbordurende kan ook een bombardement tot de defensieve taken worden gerekend. Dit is nl. in grote mate afhankelijk van het doel wat wordt aangevallен. Doet men een aanval op een vliegveld; dan belet men de tegenstander dat vliegveld te gebruiken voor offensieve acties; ook de op dat veld vernietigde vliegtuigen kunnen niet meer voor dat doel worden ingezet. In deze zin voortgaande kunnen ook aanvallen op vliegtuigfabrieken als defensief gezien worden.

Het doel van mijn betoog is de toekomst van het luchtwapen aan een beschouwing te onderwerpen, dit betekent dus een eventuele toekomstige configuratie van dat luchtwapen.

Een zeer belangrijk punt van uitgang vind ik in deze het feit dat de North Atlantic Treaty Organisation een defensief verbond is; een verbond van naties dat niet tot een aanvalsoorlog zal overgaan.

De vraag rijst nu natuurlijk onmiddellijk: Wat doen we dan wel? Blijven we maar afwachten tot we aangevallen worden? Is het oud-hollandse spreekwoord: „de eerste klap is een daalder waard” niet meer van kracht? Neen, we trachten een eventuele tegenstander dermate te imponeren met onze kracht dat hij niet over zal gaan tot een aanval. Dat imponeren levert dus een mengsel van respect en angst. Het is dus zaak dat een tegenstander niet gaat geloven in een bluff; hij moet er inderdaad van overtuigd zijn dat die kracht bij ons aanwezig is, de afschrikking, ik zal verder het Engelse woord „deterrent” gebruiken, moet in de eerste plaats geloofwaardig zijn. Deze deterrent is niet iets van de laatste tijd; een al dan niet geuite dreiging met oorlog is al door de eeuwen een diplomatiek instrument geweest waarmee de ene staat een ander ervan trachtte te weerhouden iets te doen van militaire of politieke aard hetgeen de eerste ongewenst voorkwam. Ik moet er wel aan toevoegen dat het grote aantal oorlogen dat in de laatste eeuwen heeft plaatsgevonden wel bewijst dat een deterrent lang niet altijd werkt. Wanneer een vijand toch aanvalt dan heeft de deterrent kennelijk niet gewerkt. Wil een deterrent effectief zijn dan moet hij aan diverse voorwaarden voldoen.

Deterrence heeft alleen maar betekenis wanneer we er vrijwel zeker van zijn dat het middel waarop deze deterrence berust niet behoeft te worden toegepast, met andere woorden, we verwachten dat het middel steeds onmiddellijk gebruiksgereed zal zijn, maar nooit gebruikt zal worden.

De deterrent is een verdediging die de mogelijkheid moet inhouden om een potentiële tegenstander zeer grote schade te berokkenen; het is dus een voorbereid zijn op het uitvoeren van een strategisch bombardement; het gered zijn een totale nucleaire oorlog te voeren.

Een potentiële tegenstander is bereid een bepaalde hoeveelheid vernietiging van eigen cultuur en mensenslevens te aanvaarden tot het bereiken van een bepaald doel. Wanneer hij er echter van overtuigd is dat de schade die hij zal oplopen door het effect van de vergeldingswapenen groter is dan de door hem gestelde grenswaarde, dan zal hij van agressie afzien. Hetgeen *ons* na een vijandelijke aanval overblijft aan vergeldingswapenen moet dus voldoende groot zijn om een schade te kunnen veroorzaken die boven eerdergenoemde grenswaarde ligt; veel *groter* behoeft hij niet te zijn. Het is dus zaak een indruk te hebben van die grenswaarde en het is zaak dat een voldoende grote vergeldingsmacht een aanval kan overleven. Het is dus duidelijk dat een deterrent niet datgene is wat we hebben aan slagkracht voor een conflict uitbreekt, maar datgene wat een potentiële tegenstander verwacht dat over zal zijn nadat hij heeft toegeslagen.

Uit bovenstaande volgt, dat een deterrent ook onnodig groot kan zijn. Dit voorbeeld kent men bij de mens ook, een mens is in staat een bepaalde hoeveelheid angst uit te staan of zelfs te begrijpen; daarboven verdooft het hem alleen maar. Zo zal dus een enorme toename aan beschikbare kracht niet noodzakelijkerwijze een evenredige toename aan deterrence met zich brengen.

Uit bovenstaande blijkt mijns inziens het principiële verschil tussen een

deterrence-strategie en een win-de-oorlog-strategie. Waar bovendien een win-de-oorlog-strategie zeer zeker beperkingen stelt aan door het eigen land te incasseren schade, is deze strategie vrijwel onmogelijk voor een land wat niet voornemens is de eerste klap uit te delen.

Ten aanzien van een deterrent zou ik ten slotte het volgende willen stellen:

- (1) er is een grote initiële slagkracht nodig om een bepaalde vergelding te garanderen,
- (2) deterrence is betrekkelijk; het middel moet dus aanpasbaar zijn aan de mate van aanleiding die een tegenstander denkt te hebben om ons aan te vallen,
- (3) wanneer de deterrent niet gewerkt heeft, dan moeten we voldoende strijdkrachten over hebben om een totale oorlog te kunnen voeren,
- (4) onze vergeldingskracht moet desnoods in staat zijn om een eerste klap uit te delen; voor dit geval kan hij niet sterk genoeg zijn.

Mijne heren, zoals ik u reeds gezegd heb, kan een deterrent falen. Bernard Brodie stelt dat het van een onjuiste instelling getuigt indien men uitgaat van een aanval om daartegen een verdediging op te bouwen. Volgens hem dient een verdediging te worden gebouwd waar de vijand dan maar de zwakke plekken in moet zoeken. Met deze zienswijze kan ik het niet eens zijn; m.i. zal gezien onze primair defensieve instelling de wijze van aanvallen, de wijze van oorlogvoeren van een potentiële tegenstander een zeer belangrijke parameter zijn voor het bepalen van de configuratie van ons luchtwapen.

In de gelukkig vrij lange periodes tussen grote oorlogen is het gemakkelijk en zeker aangenamer te denken aan wat wij een eventuele tegenstander zullen doen ondergaan bij het uitbreken van een conflict, dan te denken aan hetgeen hij ons zou kunnen aandoen. Onze plannen zijn dan ook het gemakkelijkst te maken en ze leiden eerder tot een offensieve conclusie wanneer we ons de tegenstander als zeer passief voorstellen.

Gezien onze defensieve instelling zullen wij niet tot een oorlog overgaan; breekt een oorlog uit dan is dit dus veroorzaakt door een allerminst passieve tegenstander; zo zullen onze plannen dan ook afgestemd dienen te zijn op wat hij zou kunnen doen.

Het land dat het initiatief tot een oorlog neemt, heeft als voordeel dat het zijn krijgsmachtonderdelen kan doen uitgaan van punten en op momenten die door hem zelf bepaald worden; het land dat wordt aangevallen, zal mogelijk op een door hem niet verwacht moment worden aangegrepen terwijl een belangrijk deel van zijn acties gedecteerd wordt door die van zijn tegenstander.

Wanneer een land of een groep van landen besloten heeft niet over te zullen gaan tot een preventieve- of een aanvalsoorlog, dan is dat land gedwongen veel van zijn energie en veel van zijn defensiebudget te wijden aan die maatregelen die het grote voordeel wat een eventuele tegenstander verkrijgt door het eerst toe te slaan, zoveel mogelijk teniet doet. Hij zal dus veel maatregelen moeten nemen die hij onder andere omstandigheden niet had behoeven te nemen. Voor alles dient hij er echter op toe te zien dat zijn vergeldingsmacht, zijn retaliatory force, een aanval zal overleven.

In vreedestijd komt een bepaalde strategie tot uiting door de keuze van bepaalde wapensystemen. Dit zijn niet meer de zwaarden en musketten van vroeger, maar een zeer ingewikkelde samenstelling van wapens en hun commando- en geleidingssystemen. Deze worden niet klaar van de plank aangeschaft maar ze worden ontwikkeld naar aanleiding van een diepgaande analyse en zijn

aangepast aan vele omstandigheden. De ontwikkeling van deze systemen is kostbaar (research and development), moeilijk en kost veel tijd. Bij het bepalen van zijn keuze van deze wapensystemen, b.v. een radarwaarschuwingssysteem, jachtvliegtuigen en de daarbij behorende control-organisatie en apparatuur, is het militair budget de grote en altijd aanwezige *beperking*. De basisregels voor strategie en economie vertonen dan ook een grote overeenkomst. Beide hebben te maken met het meest doelmatige gebruik van beperkte middelen om te komen tot door de gemeenschap gestelde doelen.

Hoe zou hun wijze van oorlogvoeren nu kunnen zijn? We horen en lezen tegenwoordig van: koude oorlog, totale nucleaire oorlog, beperkte oorlog en van diverse graduaties tussen deze laatste twee. Over een totale nucleaire oorlog zegt een Britse „Defence White Paper”: „In this event (global war), it seems likely that such a war would begin with a period of intense atomic attacks lasting a relative short time but inflicting great destruction and damage.”

Admiral Carney, de U.S. Chief of Naval Operations zei: „Massive blows would continue as long as either side retained the capability.”

Met die massive blows bedoelt hij dan thermo-nucleaire bommen van een megaton en meer. Om een idee te geven van de uitwerking van een dergelijk wapen is het wellicht voldoende te stellen dat een dergelijke bom op een stad van de grootte van b.v. Hamburg belangrijk meer dan 50 % van de huizen van die stad zou vernietigen. In dit verband is het wellicht goed eens door te borduren op het stramien van de totale oorlog, immers de strategie van de deterrence, hoe scherp omlind die ook is, houdt in dat men zich voorbereid houdt op een eventuele totale oorlog. In zekere zin is de strategie van een totale oorlog eenvoudiger dan die voor de tweede wereldoorlog. In een ander aspect is deze strategie echter buitengemeen moeilijk.

Het is in zoverre veel *eenvoudiger* dat het beslist geen vraagpunt meer is of het strategisch bombardement de oorlog zal domineren. Het strategisch bombardement zal nl. doorslaggevend zijn. Dit doorslaggevend zijn bepaalt tevens de aan te vallen doelen, immers, waar het strategisch bombardement zo destructief is vormt 's vijands capaciteit tot een strategisch bombardement het eerste en belangrijkste doel. Er is in feite geen ander doel wat de moeite van het beschouwen waard is. Zelfs het economisch oorlogspotentieel van beide kanten heeft vrijwel niets meer te maken met de uitkomst van dit conflict aangezien deze uitkomst beslist zal zijn voor een dergelijk potentieel gemobiliseerd en voor oorlogsdoeleinden ingeschakeld zal zijn. In ieder geval zal de industriële produktie spoedig tot stilstand komen als een soort nevenresultaat (mag ik hier het woord „bonus” gebruiken) van deze eerste uitwisseling van nucleaire wapens. Zeker diegene die in deze uitwisseling als „overwinnaar” uit de bus komt, kan het herstel van de produktiemogelijkheden van zijn tegenstander beletten. Slechts een zeer geperfectioneerde passieve verdediging zou het hierboven gestelde in enige mate kunnen beïnvloeden.

Ten aanzien van de land- en zeestrijdkrachten, voor zover ze niet bij dit strategisch bombardement zijn betrokken, rijzen de volgende vragen:

1. kunnen ze effectief optreden onder een intens strategisch bombardement en
2. zo ja, kunnen ze dan op een of andere wijze nog toevoegen aan de overgrote uitwerking van deze nucleaire uitwisseling.

Bij een krachtmeting tussen twee grote machten lijkt een antwoord op beide vragen, en zeker op de laatste „neen”. Zo zullen dus *militaire* objecten die

geen direct verband houden met dit strategisch bombardement, geen invloed uitoefenen op het resultaat van deze krachtmeting.

Vijandelijke bevolkings- en productiecentra zouden uitsluitend als doelen kunnen worden beschouwd uit hoofde van het feit dat hun vernietiging de chaos doet toenemen. Deze bevolkings- en productiecentra zijn echter de juiste doelen voor het uitoefenen van pressie, voor het plegen van chantage bij eventuele wapenstilstandsbesprekingen. Men kan dan dreigen ze alsnog als doel te zullen gebruiken.

We komen nu aan het buitengemeen *moeilijke* aspect van de strategie van de totale oorlog. Het is nl. voor beide tegenstanders van het grootste belang om onderhandelingen over een wapenstilstand te beginnen zodra de uitslag van deze eerste slagenwisseling in grote lijnen beslist is. Dit wil dus zeggen — vrijwel onmiddellijk. Wanneer ze dit belang niet in zouden zien of wanneer ze het wel in zouden zien maar ze konden elkaar niet bereiken door een gebrek aan verbindingen, dan is wat verder volgt slechts een zinlose vernietiging.

Het onopgeloste probleem van een moderne oorlog is, hoe die oorlog snel te doen stoppen, te doen ophouden, zodra daartoe de beslissing genomen is. Deze actie komt in grote lijnen overeen met het binnen 24 uur bewerkstelligen van een volledige ontwapening waarin eveneens moet zijn opgenomen en opgelost het probleem van de regeling van het toezicht op de naleving van de regels van die wapenstilstand. (Vergelijk dit met de lopende vergadering in Genève). Het is duidelijk dat dit ook maar niet bij benadering juist en snel kan geschieden wanneer de plannen en vereisten hiervoor niet tevoren en bij voorkeur door beide partijen zijn gereedgemaakt. De militaire bevelhebbers dienen volledig gebriefd te zijn inzake de eisen waaraan voldaan moet zijn om de oorlog te kunnen beëindigen. Dit alles diene om te voorkomen dat een totale oorlog, wanneer deze mocht komen, nog destructiever wordt dan nodig is om aan bepaalde militaire doelstellingen te voldoen.

Inderdaad is door de komst van de thermo-nucleaire bom het nuttig effect van een verrassingsaanval op de vergeldingsmacht van een tegenstander zeer groot geworden; daar staat echter tegenover dat ditzelfde wapen de mogelijkheid geschapen heeft om de schade die veroorzaakt zou kunnen worden door een betrekkelijk geringe hoeveelheid „rest” retaliation een zeer grote te doen zijn.

Wanneer we bovengenoemde aspecten van de strategie van de totale oorlog tegen elkaar afwegen, dan zie ik de bijna-onmogelijkheid om een dergelijke oorlog te doen beëindigen voor hij in een zinloze vernietiging ontaardt als de dominerende factor. Nu neem ik als vaststaand aan dat de grote wereldmachten geleid worden door weldenkende mensen of groepen van mensen, welke ook hun uiteindelijke politieke doelstelling moge zijn. Niemand ter wereld zal de stoot willen of durven geven tot een massale vernietiging van mensenlevens en cultuur als veroorzaakt zou worden door een totale nucleaire oorlog. Op deze gronden baseer ik dan ook mijn overtuiging dat geen totale nucleaire oorlog zal ontstaan op de wijze zoals ik zojuist heb aangegeven. Deze laatste opmerking houdt niet in dat hiermede een dergelijke oorlog vergeten kan worden; neen, ik stel uitsluitend dat hij niet op deze wijze zal ontstaan.

De strijd in Korea is een voorbeeld van een oorlog waar men geen gebruik heeft gemaakt van de althans aan één zijde beschikbare nucleaire wapens. Uit

een nadere bestudering van deze strijd blijkt dat zich vele malen doelen hebben voorgedaan die zich in bijzondere mate leenden tot het gebruik van het nucleaire wapen. Men heeft zich echter de beperking opgelegd uitsluitend gebruik te maken van wat we nu noemen „conventionele” wapenen. Aanhakend op dit woord *beperking* wil ik nu enige aandacht wijden aan het begrip „beperkte oorlog”.

Een beperkte oorlog is een oorlog waarin men — beide partijen — zich bewust een belangrijke beperking oplegt. Wil het begrip beperkte oorlog enige betekenis hebben dan moet als beperking gelden: „geen strategische bombardementen met nucleaire wapenen op steden”. In aansluiting op hetgeen tevoren door mij gezegd is zou men kunnen zeggen dat deze beperking is uitgegroeid tot: In een beperkte oorlog zal er geen (nucleair) strategisch bombardement tussen beide tegenstanders plaatsvinden.

Wanneer ergens een oorlog heeft plaatsgevonden, dan kan men na afloop en bij bestudering van die oorlog zeggen „deze oorlog bleef beperkt”. Let wel „hij bleef beperkt”. De tegenstanders zijn dus niet *overeengekomen* dat hij beperkt zou blijven, maar om een of andere reden werden geen atoomwapens gebruikt of ze werden zeer beperkt gebruikt. Het probleem is hier de mogelijkheid tot het toepassen van sancties indien de tegenstander de oorlog niet beperkt zou houden.

Ook hier zien we weer de deterrent, de mogelijkheid van het toepassen van retaliation, optreden. Men kan dus een oorlog beperkt houden en de tegenstander dwingen deze beperkt te houden door zelf in staat en zo nodig bereid te zijn tot het voeren van een totale oorlog. In dit verband moet wellicht een definitie van Clausewitz bijgewerkt worden: hij zegt immers dat het doel van een oorlog is de vijand zijn wil op te leggen. Tegen een tegenstander die een belangrijke nucleaire capaciteit heeft, dient men in een beperkte oorlog zijn eisen zodanig (bescheiden) te stellen dat hij ze kan aanvaarden. Hij moet dus niet gedwongen zijn zowel deze eisen als de beperkingen aan de oorlog te verwerpen.

Hoewel de definitie „een beperkte oorlog is een oorlog die om een beperkt doel gestreden wordt” mijns inziens onjuist is, zo is het natuurlijk waar en van belang dat men geen beperkte oorlog kan voeren zonder uiteindelijk akkoord te gaan met een beperkt resultaat. Dit komt er dan in de praktijk op neer dat er een compromis-vrede gesloten wordt waarbij men door onderhandelingen tot een oplossing van het oorspronkelijke geschil tracht te komen. De vorm waarin een beperkte oorlog gestreden zal worden, wordt dus niet gevonden uit de antwoorden op de traditionele vragen: waar, wanneer en tegen wie?, maar vooral uit de nog onbeantwoorde en zeer belangrijke vraag: zullen er nucleaire wapens gebruikt worden? en zo ja, hoeveel en van welke soort? Wanneer het antwoord op deze laatste vraag zou inhouden dat bommenwerpers ingezet mogen worden, dan zou dit nucleaire wapenen kunnen betekenen van een zeer belangrijke grootte. Een ander uiterste in deze ongeschreven overeenkomst is het gebruik van zeer kleine of van in het geheel geen nucleaire wapenen.

In hoeverre de luchtstrijdkrachten in dit laatste geval een doorslaggevende rol zullen spelen is geheel afhankelijk van de grootte, geoefendheid en uitrusting van deze luchtstrijdkrachten benevens van de grootte en soort van 's vijands luchtmacht. Van zeer veel belang zal hier zijn de hoeveelheid R & D

die besteed wordt aan de ontwikkeling van het tactisch gebruik van het luchtwapen in een niet-nucleaire omgeving. De aandacht die daar momenteel aan besteed wordt is wel zeer gering. Wanneer men 5 % van de fondsen en tijd die nu gewijd wordt aan de verdere ontwikkeling van het I.C.B.M., zou besteden aan het tactisch gebruik van het luchtwapen in een niet nucleaire environment, dan zouden de resultaten wel eens zeer opmerkelijk kunnen zijn.

Hoe zou nu tóch een nucleaire oorlog kunnen ontstaan? In mijn behandeling van de deterrent heb ik uit laten komen dat we moeilijk te sterk kunnen zijn voor onze veiligheid. Bovendien is kracht nooit werkzamer dan wanneer een potentiële tegenstander zich ervan bewust is dat die kracht bij je aanwezig is. Wanneer men echter teveel met deze kracht te koop gaat lopen en zelfs dreigend op gaat treden dan kan een tegenstander uit angst voor een onverwachte aanval zich zelf wel eens het voordeel van het initiatief gaan toemeten. In deze zou ik als voorbeeld willen aanhalen, het niet verhard opstellen van geleide wapenen langs de grens van een potentiële tegenstander. We kunnen deze wapens moeilijk als een deel van het vergeldingspotentieel beschouwen; immers door hun open opstelling niet ver van de grens zullen ze geen waarschuwingstijd hebben inzake een gelanceerde aanval; met andere woorden: ze gaan bij die aanval beslist verloren. Ze zullen dus met volledige zekerheid niet meer bestaan om een aanvaller van reëliek te dienen. Maar, dan kunnen ze ook maar één doel hebben nl. om bij te dragen tot een onverwachte aanval van de overzijde. Dit nu beschouw ik als een onnodig wapengekletter; dit is het in zodanige mate uitdagen van een potentiële tegenstander dat deze voor eigen veiligheid over moet gaan tot een aanvalsoorlog. Een andere en zeer bekende oplossing is dat men, gebruik makend van zijn deterrent, de wapenrammelaar dwingt die wapenen te doen verwijderen van deze plaats.

Een andere mogelijkheid van het ontstaan van een totale nucleaire oorlog werd door mij reeds aangehaald bij het stellen van te zware eisen bij een beperkte oorlog. Zou een lokaal verslagen maar nucleair niet te onderschatten tegenstander deze eisen niet kunnen of willen aanvaarden, dan zou hij zijn toevlucht kunnen zoeken in een oorlog zonder beperkingen.

Als laatste voorbeeld zou ik willen noemen de „escalation”, het uitgroeien van een beperkt conflict tot een volslagen nucleaire oorlog. Stel dat dit conflict conventioneel begint; de mogelijkheid bestaat echter dat een van de twee in een dwangpositie wordt gebracht waar hij alleen maar uit kan komen door het toepassen van een nucleair wapen. Hierop wordt natuurlijk van de andere zijde geantwoord met een wellicht groter nucleair wapen, al was het alleen maar om te laten weten dat deze wapens ook aan deze zijde klaar staan. Wanneer deze waarschuwing niet ter harte genomen wordt dan ligt ook daar de kans op het ontstaan van een totale nucleaire oorlog.

Uit bovenstaande moge blijken dat de komst van nucleaire wapenen zeer bijzondere eisen stelt aan het beleid van de politieke en militaire leiders van landen met tegenover elkaar staande ideologieën.

Het vergeldingswapen en zijn transportmiddelen

Ik heb er de nadruk op gelegd dat het vergeldingswapen een verrassingsaanval moet kunnen overleven. De hiertoe ter beschikking staande middelen zijn bescherming en verspreiding. In verband met het begrip bescherming is het woord hardening ontstaan, hetgeen een korte manier van omschrijven is

van het onderbrengen in beschermende onderkomens. Ik heb de indruk dat men het hardenen van geleide wapenen meer vanzelfsprekend vindt dan het hardenen van vliegtuigen. Zou dit mogelijk veroorzaakt zijn door het feit dat men de rol van de bommenwerper als uitgespeeld beschouwt? Laten we eens zien wat de bommenwerper niet heeft en het geleide wapen wel en eventueel omgekeerd. De overblijvende carriers van ons vergeldingswapen moeten, zelfs al zijn ze betrekkelijk gering in aantal, een grote mogelijkheid hebben om door een scherm van volledig parate verdedigers heen te breken. Deze eis nu is van directe invloed op de keuze van de kern van ons vergeldingswapen en in deze neemt de waarde van het geleide wapen tegenover de bemande bommenwerpers met reuzenschreden toe. Wanneer we echter dit tweetal met elkaar vergelijken op andere gronden dan hun doordringingsvermogen door een parate vijandelijke verdediging, dan is de bemande bommenwerper voorlopig nog niet uitgepraat. Het is een vaststaand feit dat het vliegtuig een grotere lading mee kan nemen; dit betekent voorhands nog een krachtiger thermo-nucleaire bom of meerdere nucleaire bommen.

Als tweede voordeel geldt voorlopig nog de grotere nauwkeurigheid van het vliegtuig. Zijn circular error probability is beslist geringer dan die van het geleide wapen. Reeds nu spreekt men echter van CEP's voor geleide wapens van 2 à 3 n.m bij afstanden van 6000 mijl; wellicht zal dit in de komende jaren nog geringer worden. Wanneer men dan daarbij in aanmerking neemt dat het wapen een enorme uitwerking heeft, zal deze nauwkeurigheid van steeds minder beslissende invloed worden. Daar staat weer tegenover dat dan ook de plaats van het doel met grote nauwkeurigheid bekend moet zijn. Althans aan onze zijde weet ik dat iedere willekeurige toerist de plaats van eventuele doelen tot op enige tientallen meters nauwkeurig uit kan vinden, of dit in het andere kamp ook zo is meen ik ernstig te moeten betwijfelen.

Het vliegtuig heeft nu weer als bezwaar dat zijn bereik beperkt is, hetgeen zeer sprekend is wanneer de vlucht geplanned moet worden met een terugkeer op zijn thuisbasis. Het bestaande systeem van velden voor vliegtuigen van het strategic air command is gebaseerd op de actieradii van B-52 en B-47. Men is dan ook doende vliegtuigen te ontwerpen met een groter bereik; het in-flight-refuellingsysteem te perfectioneren en bases te creëren voor mogelijke bijlading direct na het voleindigen van de missie.

Als een van de doorslaggevende factoren bij de vergelijking van de twee carriersystemen wordt, en dit niet alleen door luchtmachtpersoneel, aangevoerd dat het vliegtuig terugroepbaar is. Deze terugroepbaarheid maakt het mogelijk dat een vliegtuig op zijn missie gezonden wordt op nog niet bevestigde berichten van een op handen zijnde aanval. Hierdoor verlaat het vliegtuig voorlopig die gevaarlijke aarde. Wanneer nu dit vliegtuig, op weg naar het hem toegewezen doel, voor het bereiken van een bepaald punt op de route geen positieve opdracht krijgt om zijn missie volgens plan uit te voeren, dan moet het zijn vlucht afbreken en terugkeren. Ik wil in deze onderstrepen dat wanneer er dus geen verbinding met het vliegtuig tot stand gebracht kan worden, dit zijn opdracht niet zal volvoeren maar terug zal keren. Zou een vijand dus kans zien deze verbinding te verhinderen dan zullen de in zijn land liggende doelen niet worden aangevallen. Een andere oplossing zou zijn dat het vliegtuig terugkeert wanneer het teruggeroepen wordt. Ik ben er echter van overtuigd dat de eerste methode de voorkeur verdient wegens het gevaar dat een oorlog zou kunnen ontstaan door het falen van verbindingen.

Aan het bezwaar van de kwetsbaarheid van bommenwerpers voor luchtverdedigingswapenen wordt in zekere zin tegemoetgekomen door de komst van de „stand-off-bomb”. Hierin vindt nl. een zodanige evolutie plaats dat eigenlijk het gebruik van het woord bom niet meer op zijn plaats is. Vroeger was het een bom die men door radiografisch bewegen van zijn draagvlakken enigszins in zijn baan kon beïnvloeden, hij beschikte echter gedurende lange tijd niet over eigen voortstuwingsmiddelen. Waar echter de nu door bommenwerpers meegevoerde wapenen een zelfstandig bereik hebben van 500 tot 1000 mijl, geloof ik dat men moet gaan spreken over een airborne lanceersysteem voor geleide wapenen. De voorstanders van geleide wapenen tegenover de bommenwerper zullen dan ook wel zeggen: „dus toch weer een geleid wapen”. We kunnen dit systeem zien als te zijn voortgevloeid uit een poging om door air-dispersal onze geleide wapenen minder kwetsbaar te maken, gecombineerd met een pogen om te ontkomen aan de grote kwetsbaarheid van de bommenwerpers voor de luchtverdediging.

Gezien het feit dat het vliegtuig dus zijn lading dicht bij het doel aflevert hetzij als bom hetzij als geleid wapen, meen ik te mogen stellen dat voorshands het vliegtuig zijn plaats zal blijven houden onder de carriers van onze geldingswapenen, zij het dan onder omstandigheden waarop het niet zo mag zijn blootgesteld aan de invloeden van het luchtverdedigingspotentieel van de vijand. Behalve als eerdergenoemde drager van het geleide wapen zal het worden gebruikt voor offensieve verkenningen in een post-strike-role en daar waar een grote precisie vereist wordt.

Ik wil nu nog eens teruggaan naar de in het begin van mijn lezing opgesomde taken van het luchtwapen en bezien wat daarvan is overgebleven of wat er wellicht aan dient te worden toegevoegd.

a. Het strategisch bombardement. Hier zal een grote verschuiving plaatsvinden in de richting van de geleide wapens; mogelijk worden vliegtuigen de dragers van een deel van die wapens. Behalve voor post-strike-offensieve-verkenning lijkt me de rol van de bommenwerper als zodanig en in die functie, vrijwel uitgespeeld.

b. Het tactisch bombardement. Dit zal slechts plaatsvinden in een beperkte oorlog waar, gezien de grotere precisie die vereist wordt bij het gebruik van conventionele wapens, de tactische bommenwerper (de fighter Bomber) zeker tot zijn recht zal komen. Inderdaad neemt de nauwkeurigheid van de geleide wapenen belangrijk toe, gezien echter de vaak grote onzekerheid inzake de plaats van het doel en de mogelijke aanwezigheid van „targets of opportunity” zal men hier gebruik blijven maken van de flexibiliteit inhaerent aan het luchtwapen.

c. Fightersweeps. Gezien het betrekkelijk geringe aantal resterende pure jachtvliegtuigen zullen deze niet voor offensieve acties worden ingezet. Het uitdagen van vijandelijke jachtvliegtuigen zal geen nut meer hebben aangezien deze de uitdaging niet zullen aannemen. Men stelt zijn eigen vliegtuigen slechts bloot aan vijandelijke luchtverdedigings-geleide wapenen.

d. Anti-Shipping. Wanneer een eventuele tegenstander zijn aanvoer kan verzorgen zonder van de zo gevaarlijke zeeweg gebruik te maken dan zal hij dit zeker doen. Uit dien hoofde geloof ik niet dat van NATO-zijde veel aandacht aan dit aspect van de luchtoorlog besteed zal worden. Inderdaad behoren vijandelijke onderzeeboten tot potentiële doelen in verband met hun mogelijk

aandeel in het strategisch bombardement. De aanval hierop laat ik echter gaarne over aan de onderzeebootbestrijding.

e. *Verkenning.* Men hoort vaak spreken over het gebruik van drones voor verkenningdoeleinden; zo weet ik dat men werkt aan een drone voor een vliegsnelheid van M-3 op een vliegtuighoogte van 75.000 vt. Men werkt echter ook aan de B-70 die in deze categorie zou vallen. Wanneer nu een drone met constante snelheid en vlieghoogte over vijandelijk gebied kan vliegen, dan kan een B-70 dit ook. Die heeft bovendien het voordeel dat hij kan afwijken van de oorspronkelijk geplande koers wanneer zich daar omstandigheden toe voor zouden doen.

Laat ons echter de verkenningssatellieten niet vergeten. Reeds nu verzamelen ze waardevolle gegevens. Gezien de snelle vooruitgang in televisie en optiek voorzic ik dat de strategische verkenning over 10 à 15 jaar volledig middels satellieten zal worden uitgevoerd. Ten aanzien van tactische verkenningen ben ik de mening toegedaan dat wat door een drone gedaan kan worden minstens zo goed, zo niet beter door een verkenningsvliegtuig kan worden uitgevoerd. Ik moge bovendien wijzen op de grote bezwaren verbonden aan de remote control van de drones.

f. *Anti-onderzeeboot-oorlog.* In deze oorlog heeft het vliegtuig nog steeds zijn taak. Ik heb niet de indruk, ik moet ook bekennen door gebrek aan kennis op dit zeer specialistische gebied, dat daar ingrijpende wijzigingen in zullen komen.

g. *Transporttaken.* In deze taak zal een enorme uitbreiding plaatsvinden. Door deze taak zal het luchtwapen in hoge mate medewerken aan de mobiliteit van de overige krijgsmachtdelen. Door de komst van de V/Stol vliegtuigen zal er wellicht gevraagd worden naar een V/Stol capaciteit voor de transportmiddelen met wellicht het accent op STOL. Behalve de laatstgenoemde eis voorzic ik geen grote wijzigingen, wel, ik herhaal, een grote uitbreiding. In dit verband hoef ik alleen maar te wijzen op de ACE-Mobile Forces.

b. *Elektronische oorlogvoering.* Hiermede komen we aan een onderwerp hetwelk meestal in Z.G.-dossiers behandeld wordt. Hiermede zoek ik geen excuus om het minder uitgebreid te behandelen. We zijn er namelijk allen wel van overtuigd dat met het vervelvoudigen van de elektronische apparatuur, die wordt toegepast bij de krijgsmachtdelen, ook de middelen zullen vervelvoudigen om het effect van die apparatuur aan een tegenstander te ontzeggen. Een groot deel van die storingsmiddelen zullen door vliegtuigen worden gedragen alleen al uit hoofde van het feit dat door het hoger plaatsen van die stoorders hun bereik groter wordt. Ieder vliegtuig hetwelk binnen bereik van een vijandelijke luchtverdediging zou kunnen komen, zal worden uitgerust met elektronische apparatuur voor defensieve doeleinden, lockbreakers en jammers. Daarnaast zullen er vele vliegtuigen komen die alleen maar als doel hebben het door de vijand gebruikte elektronisch spectrum af te tasten om daarna zo nodig op de gevonden frequenties te gaan storen.

Gezien de kwetsbaarheid van het radarnet op de grond zal een door vliegtuigen gedragen Early Warning systeem ontstaan.

Mijne heren, ik heb op de convocatie een aantal stellingen geponeerd welke mogelijk door mijn benadering van het probleem van bovenaf niet volledig uit de doeken gekomen zijn. Het lijkt me derhalve gewenst ze punt voor punt nog eens onder de loep te nemen.

1. Luchtverdediging blijft een noodzakelijke taak voor de luchtmacht. Zoals ik onder het hoofd „het vergeldingswapen en zijn transportmiddelen” naar voren bracht, kleeft als eigenlijk enig bezwaar aan het gebruik van bommenwerpers zijn grote kwetsbaarheid voor de luchtverdediging. Gezien de overige voordelen van de bommenwerper heeft de luchtverdediging zijn bestaansrecht reeds bewezen. Gezien echter de steeds toenemende efficiency van het geleide wapen waarbij zeker de korte waarschuwingstijd die dit wapen maar toestaat een belangrijke rol speelt, is het wel zaak met grote voortvarendheid een verdedigingssysteem tegen geleide wapenen te ontwikkelen.

2. Zolang een mogelijke tegenstander vliegtuigen in zijn arsenaal voert, zolang dient een deel van de luchtverdediging met vliegtuigen te worden uitgeoefend.

Deze stelling berust wederom op de terugroepbaarheid van het vliegtuig en heeft voornamelijk betrekking op de periode voorafgaande aan het uitbreken van een oorlog. Een potentiële tegenstander zal steeds trachten zoveel mogelijk inlichtingen te verkrijgen ter voorbereiding van zijn mogelijke oorlogstaak. Vandaar dat er ook in vreedstijd zogenaamde borderviolations zullen plaatsvinden waartegen eigenlijk alleen maar met vliegtuigen opgetreden kan worden. Het schot voor de boeg kan nl. moeilijk met een grond—lucht-geleid wapen worden gegeven, bovendien bestaat nog altijd de kans dat het een niet als zodanig herkend verkeersvliegtuig is. Onze luchtverdediging berust bovendien voor een deel op geleide wapenen; mocht een aanvaller willen trachten door een grote concentratie van aanvallers dat grond—lucht-geleide wapensysteem op een bepaalde plaats te verzadigen, dan stelt de flexibiliteit van het vliegtuig ons in staat, waar dat gat ook dreigt te ontstaan, op te treden.

3. Het tactische aanvalsvliegtuig zal een langer leven beschoren zijn dan het strategische aanvalsvliegtuig.

Ik heb u reeds mijn visie gegeven op de grote plaats die het geleide wapen in de strategische-bombardementsrol ingenomen heeft. De strategische bommenwerper zal daar voornamelijk de rol gaan vervullen van airborne-lanceerplaats voor geleide wapenen. Als bommenwerper volgens het oude begrip zie ik zijn rol als vrijwel uitgespeeld. Waar een beperkte oorlog veelal niet alleen wat de toepassing van wapenen betreft beperkt zal zijn, maar eveneens een lokaal karakter zal hebben, geloof ik niet dat hij daar tot zijn recht zal komen, mede gezien het feit dat het grond—lucht-geleide wapen niet alleen afhankelijk is van zijn nucleaire capaciteit om zeer efficiënt te zijn. Wanneer enige research gewijd wordt aan het tactisch optreden van vliegtuigen in een non-nucleaire omgeving, dan zullen er belangrijke resultaten bereikt worden inzake trefzekerheid ook bij een toename van vliegsnelheid.

4. Tactische preplanned-strike-missions zullen worden uitgevoerd door geleide wapenen.

Zoals u weet vormt het strategisch-bombardementsapparaat van de tegenstander het allereerste doel voor een aanvaller. We zouden nu alle nucleaire capaciteit van de tegenstander als een deel van dat doel kunnen zien. Waar we in de naaste toekomst over geleide-wapenen zullen beschikken die de tactische preplanned-strike-missions uit kunnen voeren, uitgaande van aan een aanvaller niet bekende opstellingen (onderzeeboten) ben ik de mening toegedaan dat we op het land geen primaire nucleaire doelen meer zullen gaan vormen.

5. Bezwaren verbonden aan het V-Stol vliegtuig.

Reeds werd naar voren gebracht dat we de beveiliging van de doelen aan onze zijde moeten zoeken in hardening en verspreiding. In deze geest werd gekomen tot de idee van het V/Stol vliegtuig dat niet meer aan de zo kostbare en zo kwetsbare startbaan gebonden zou zijn. Men kan nu, zo zegt men, van ieder willekeurige opstelling opereren. Men dient echter een startbaan niet alleen als een plaats te zien waar men het vliegtuig op de grond kan zetten en vanwaar men het kan laten starten, maar ook, en dat nog wel in hogere mate als de plaats waar men het vliegtuig zijn onderhoud kan geven en waar men de lading, wat het dan ook zijn moge, aan boord neemt. Ik hoop dat men er zich van bewust is dat aan een modern vliegtuig meer dan honderd manuren moet worden gespendeerd, gesleuteld zeggen wij, om het een uur te laten vliegen. Al deze onderdelen, al deze mensen en de lading moeten nu naar het vliegtuig worden gebracht inplaats van dat het vliegtuig komt naar de plaats waar dit alles gereed staat. Zo brengt het V-Stol operationele vliegtuig, door zijn komst, de behoefte aan hetzij een groot aantal volledig geoutilleerde opslagplaatsen, hetzij een behoefte aan V/Stol transportvliegtuigen en ander vervoersmateriaal.

6. Vliegtuigen en geleide wapenen dienen zoveel mogelijk zonder steun van grondgeleidingsapparatuur te kunnen opereren.

Het begrip wapensysteem is iets wat eerst in de laatste jaren naar voren gekomen is; ik moge in deze wijzen op het samengaan van radar en vliegtuigen, het van elkaar afhankelijk zijn van geleidewapenen, radars en communicatiesystemen enz. enz. Het gevaar bestaat, neen is er reeds, dat b.v. een luchtverdedigingsjager zijn taak niet naar behoren kan verrichten wanneer hij niet van de grond geleid wordt. We zoeken momenteel naar oplossingen door het invoeren van bepaalde procedures; het zijn echter maar lapmiddelen en het feit blijft bestaan dat de efficiency van een vliegtuig zeer gereduceerd wordt als een deel van het systeem uitvalt. Gezien het enorm destructieve vermogen van de moderne wapenen en gezien de grote voortgang in de elektronische oorlogvoering is de kans zeer groot dat het vliegtuig direct bij de aanvang van een oorlog reeds zonder de steun van zijn grondcomponent moet opereren. Het is daarom zaak vliegtuigen en ook geleide wapenen te ontwikkelen die zelf een geheel systeem vormen dat bovendien waar mogelijk bestand moet zijn tegen de invloeden van elektronische oorlogsvoering.

Mijne heren, ik heb u vanavond wellicht niets nieuws verteld, maar mogelijk heb ik het weer eens op een andere wijze naar voren gebracht. In ieder geval heb ik de gelegenheid gekregen uw aandacht nog eens voor dit onderwerp te vragen.

De voorzitter:

Kolonel Wanrooy, ik dank u voorlopig zeer voor uw voordracht. Ik neem aan dat u bereid bent om vragen of opmerkingen, die ongetwijfeld zijn gerezen bij de verschillende toehoorders, na de pauze te willen beantwoorden. Dan wil ik de heren verzoeken die opmerkingen willen maken of in debat willen treden met de inleider, zich te willen opgeven bij mijn linkerbuurman, de majoor Dieters. Wij zullen nu 20 minuten pauzeren.

Mevrouw, mijne heren, de vergadering wordt voortgezet. Er hebben zich zes heren opgegeven voor het debat en ik wil graag als eerste het woord geven aan majoor Van der Heijde.

Majoor Van der Heijde:

Mijnheer de voorzitter, de inleider heeft in de opsomming van taken van de luchtmacht o.m. genoemd de directe luchtsteun. Aangezien de Nederlandse landstrijdkrachten in dit opzicht thans wat stiefmoederlijk bedeed zijn, omdat wij eigenlijk v.w.b. directe luchtsteun afhankelijk zijn van de Duitsers, zou ik willen vragen hoe deze taak moet worden gezien in het kader van de ontwikkeling van het luchtwapen.

De inleider heeft voorts betoogd dat de waarde van het vliegtuig nog is toenomen door de mogelijkheden die het biedt als „airborne“ lanceerinrichting. Ik zie evenwel niet in waarom een vliegtuig als „airborne platform“, dus als een onstabiel platform, een grotere nauwkeurigheid zou kunnen bewerkstelligen bij het lanceren van projectielen dan een grondlanceerinrichting, ondanks het feit dat ook de nauwkeurigheid van grondgelanceerde projectielen nog niet bijzonder groot is.

Kolonel Wanrooy:

In mijn opsomming van taken die tot dusver gedaan zijn door het luchtwapen, heb ik inderdaad het onderwerp grondsteun genoemd. Ik geloof niet dat over 10, 15 jaar er nog grondsteun zal zijn in de geest zoals ik denk dat u het bedoelt, d.w.z. op verzoek onmiddellijk optreden. Er zijn twee redenen voor: ten eerste heb ik de indruk dat u in uw eigen uitrusting apparatuur heeft of erop rekent dat u ze krijgen zult, die die grondsteun zelf zal kunnen verzorgen. Zaken als interdictie geloof ik nog wel dat gedaan kunnen worden door fighter-bombers. Dus wat dit laatste betreft zal het niet veel verschillen. Maar de directe steun van de vliegtuigen die dus boven de troep „hangen“, geloof ik wel dat u vergeten kunt over 10 jaar. Als eerste reden noemde ik dus dat ik verwacht dat u uw eigen wapens daarvoor heeft en als andere reden zou ik willen noemen, dat u hoopt uitgerust te worden met wapens als de red-eye. Wanneer u dergelijke wapens heeft, dus wapens waar wij geen controle op uit kunnen oefenen, dan geloof ik niet dat wij een vlieger kunnen vragen zich nog boven troepen te begeven, die hiermede zijn uitgerust.

Het andere punt dat u naar voren bracht is het airborne platform van het geleide wapen dat dus gevormd zou worden door de bommenwerper. Ik haalde dit niet aan als zijnde een nauwkeuriger richtmiddel, nee, ik haalde dit aan als zijnde een middel om aan de grotere destructieve kracht van de vijandelijke wapens te ontkomen. Wij zullen moeten zorgen dat onze vergeldingswapens van de grond af zijn. Het is dus een „second best“ middel, want natuurlijk een geleid wapen dat van de grond af afgevuurd wordt, van een tot op een onderdeel van een kilometer nauwkeurige plaats, is nauwkeuriger dan een geleid wapen dat gelanceerd wordt vanuit een vliegtuig. Ik hoop dat dit uw vragen beantwoordt.

Kolonel Van Ditzhuizen:

Mijnheer de voorzitter, t.a.v. de doelstelling van deze lezing, de toekomst van de luchtmacht bezien i.v.m. de komst van de Medium Range Ballistic Mis-

siles, is genoemd de taak van de luchtmacht. En nu is voor mij de vraag, ook als ik de ontwikkeling van de luchtmacht historisch zie, „waar begint de taak van de luchtmacht en waar eindigt de taak van de landmacht“. Want als ik dit naga dan zijn er talloze taken die de luchtmacht thans tot zijn taak rekent, (zoals strategische bombardementen, tactische bombardementen, elektronische oorlogvoering, verkenning etc.), welke eigenlijk ook tot de taak van de landmacht behoren indien zij beschikt over de MRBM's. In concreetum is mijn vraag: waar begint de geachte inleider; begint hij met een bemand vliegtuig en eindigt hij daarmee, of neemt hij de gehele ontwikkeling die de techniek van de geleide projectielen brengt, over.

In de tweede plaats wil ik gaarne het volgende vragen: Inleider stelt dat het een groot voordeel is dat de bommenwerpers kunnen worden teruggeroepen van hun operatieve inzet, voordat zij hun bommen loslaten (c.q. lanceren). Is het echter niet zo dat het terugroep-moment hetzelfde moment is als, of zelfs een eerder moment dan, waar de drukknop voor het lanceren van geleide projectielen wordt ingedrukt. De verdediger toch zal, ook bij het gebruik van ballistics missiles, tot het laatste moment wachten waarop hij tot actie overgaat, terwijl het tijdstip waarop de projectielen c.q. bommen het doel bereiken, altijd bepalend blijft voor het begin van die actie.

Kolonel W'arrooy:

Mijnheer de voorzitter, de eerste vraag vind ik heel moeilijk te beantwoorden, aangezien ik in deze kijk naar het voorbeeld in Amerika waar men momenteel beschikt over projectielen, zowel bij de landmacht als bij de marine, als bij de luchtmacht. En in deze moet ik dus zeggen dat de drie krijgsmachtdelen elkaar aanvullen of overlappen.

Wat betreft uw laatste vraag ben ik wellicht niet helemaal duidelijk geweest, want wanneer de bommenwerper die ik het airborne platform voor geleide wapens heb genoemd, teruggeroepen wordt, dan blijkt dat er dus geen vijandelijke aanval heeft plaatsgevonden of zal plaatsvinden, m.a.w. het valt niet samen met het moment waarop we dan anders op de knop zouden drukken om de geleide wapens de lucht in te sturen. Roepen wij de bommenwerpers terug, dan is er dus geen aanleiding om een potentiële tegenstander te bombarderen.

Kolonel Van Ditzbuizen:

Mag ik het even verduidelijken? Ik geloof dit, als je dus uitgaat van een land dat beschikt over bemande bommenwerpers en geleide projectielen, indien dat land zich bedreigt acht en misschien de eerste klap zou willen geven, dan zal het op uur U de bommenwerpers willen wegsturen en op U plus X zal het dus moeten decideren of de aanval doorgaat of niet. U plus X is dus het moment waarop hij zijn bommenwerpers door laat gaan dan wel terugroept. Maar dat punt is — ik stel het dus bijzonder vriendelijk — voor de bemande bommenwerpers hetzelfde moment als dat waar anders voor de lancering van de geleide projectielen op de knop wordt gedrukt. En ik stel het vriendelijk omdat ik uit de literatuur heb gelezen dat ik nog later mijn beslissing kan nemen met geleide projectielen.

Kolonel W'arrooy:

Bij de toekomst van het luchtwapen heb ik de toekomst van óns luchtwapen

en de toekomst van het NATO-luchtwapen bezien. En ik ben mijn betoog begonnen met te zeggen dat NATO nooit een aanvalsoorlog zal ontketenen. Derhalve wat u net zegt van stel dat wij ons bedreigd voelen en wij gaan aanvallen, slaat niet op het betoog dat ik dus verder gevoerd heb. Beantwoordt dit uw vraag?

Commodore Thijssen:

Mijnheer de voorzitter, de Chef van de Luchtmachtstaf en de plv. Chef van de Luchtmachtstaf hebben mij verzocht u over te brengen hoezeer zij het betreuren dat zij vanavond hier niet aanwezig kunnen zijn i.v.m. veel eerder gemaakte afspraken.

Met veel interesse heb ik geluisterd naar de originele behandeling van dit uitgebreide onderwerp door de inleider. Ik wil mij echter beperken, want de inleider heeft met zijn behandeling zeer veel discussiestof opgeleverd. Ik zou de inleider willen vragen om een nadere toelichting op een punt dat hij heeft gesteld. Als ik het goed begrepen heb dan heeft de inleider gezegd dat hij veel resultaten verwacht van een meer aandacht besteden aan de ontwikkeling van het tactische vliegtuig. Gaarne zou ik van de inleider in meer detail vernemen welke resultaten hij daarvan verwacht en in welke richting die resultaten zullen gaan.

Kolonel Wanrooy:

De grote bezwaren die kleven aan het tactisch bombardement in de achter ons liggende oorlog waren o.m. de grote verliezen die geleden werden door vijandelijk afweervuur, door vijandelijke luchtverdediging. Verder door het vele malen moeten maken van dezelfde trip, gezien het feit dat de bommen hun doel niet troffen. Men heeft nl. bij een tactisch bombardement een bijzonder grote nauwkeurigheid nodig, aangezien men vaak met echte puntdoelen te maken heeft. Ten einde nu te voorkomen dat de fighterbomber te dicht boven het doel moet komen, voorzie ik een ontwikkeling van een geleid-non-nucleair wapen, aangezien dit gebruikt zou moeten worden in een beperkte oorlog. Het non-nucleaire wapen heeft niet het destructieve vermogen wat een nucleair wapen heeft en uit dien hoofde geloof ik, dat de nauwkeurigheid vele en vele maten groter moet zijn, dat men andere en nieuwere richtmiddelen moet hebben om een dergelijke nauwkeurigheid te bereiken waarbij men dus de mogelijkheid moet hebben om buiten bereik van het afweervuur te blijven.

Commodore Thijssen:

Dus meer een ontwikkeling van de bewapening dan van het vliegtuig zelf.

Kolonel Wanrooy:

Inderdaad, meer een bewapening- dan een vliegtuigkwestie.

Kapitein-luitenant ter zee Van Rossem:

Mijnheer de voorzitter! De inleider heeft inderdaad in zijn zeer veel omvattend betoog, wellicht door die wijd gestelde grenzen een aantal punten — althans voor mijn gevoel — zo licht aangeraakt, dat ik een nadere toelichting op sommige van die punten toch nog wel zou waarderen.

Evenals commodore Thijssen zal ik mij trachten te beperken — mede omdat

er bij mij maar ook bij u zoveel vragen opkomen, waardoor de veelheid van vragen weer onduidelijk zou werken voor dit gehoor.

De inleider is begonnen met een afschrikwekkende schildering van de werking der nucleaire wapens. Als ik het nu misschien wat koud mag zeggen: na de eerste „schrik” die wij van deze wapens hebben ondervonden, zijn wij die nucleaire wapens wat beter gaan bekijken — en wij hebben gezien (zowel in het kader van de burgerlijke als van de militaire verdediging daartegen) dat die „schrik” weer wat meeviel — dat er tegen de uitwerking van die wapens tóch wat te doen viel.

Wij zagen dat de resultaten van onze beschermings- en afweermiddelen beter werden, en dat misschien op den duur een dergelijk evenwicht zou ontstaan zoals dat met veel nieuwe wapens is gekomen.

Ik geloof bovendien niet dat het helemaal juist is te stellen dat de hele organisatie van onze strijdkrachten door een zwaarder wapen met meer vernietigingskracht ingrijpend zou moeten worden omgebogen, waarbij (of wellicht: omdat) middelen die wij tot dan gebruikten hun *volledige* vergeldingskracht, hun *volledige* mogelijkheden zouden hebben verloren. Het kan natuurlijk zijn dat ik mij hier als niet-luchtmachtman een beetje op gevaarlijk terrein begeef, maar ik geloof dat ik het algemeen genoeg gesteld heb, om een mogelijkheid tot discussie open te laten.

De inleider heeft het daarna gehad over afschrikking en vergelding, en daar ongeveer parallel mee gesteld: defensief en offensief. Ik betreur het eigenlijk dat hij deze hokjesindeling gemaakt heeft.

Ik geloof dat een strijdmacht of een wapen, of dat nu nucleair of conventioneel is, in wezen altijd offensief én defensief kan zijn; *door* zijn bestaan kan het het ene ogenblik een afschrikwekkende werking uitoefenen, vervolgens dienen voor de eerste klap of ten slotte voor de klap terug, als vergelding. Het bestaan en de organisatie van onze luchtmacht zou ik dus niet willen koppelen aan een indeling in defensief of offensief, dan wel deterrent of retaliation.

Ook in de discussie heeft u het nog een ogenblik gehad over het vergeldingswapen. Dat vergeldingswapen „moest van de grond zijn”, zei u. Dat kan ik echter lastig verenigen met uw stelling dat het een van de belangrijkste zaken zou zijn, onze wapenopstellingen te „hardenen”. Waarom zouden wij dan die opstellingen „hardenen”, als wij toch al van de grond moeten zijn? In dit verband zou ik nog willen opmerken, dat — naar mijn smaak — de zeemacht bij uitstek „van de grond” is! Verder heeft u gezegd dat de zeemacht — evenals de landmacht trouwens — spoedig weggevaagd zouden worden door de nucleaire wapens. Wat later in uw lezing heeft u gesteld dat het medium „zee” wel zeer ongezond en gevaarlijk was geworden. Ik acht daarmee enigszins in strijd uw woorden aan het begin, waarbij dus (als gevolg van „Nassau”) juist het vliegtuig als drager van de hand is gewezen, en de zeemacht (vooral de onderzeeboot) mede door zijn verspreiding zo’n goede drager voor deze nucleaire wapens werd geacht.

Dat laatste geloof ik namelijk ook zeker. Maar daarmee is toch niet gezegd, dat door het werpen van atoombommen of het afvuren van raketten met nucleaire koppen het zeeverkeer, alle bovenwater-verkeer, tot stilstand zou zijn gebracht! Die aanname acht ik nog wat voorbarig; de zeemacht in zijn geheel zal dunkt mij niet zó verdwijnen als u op een ogenblik in uw lezing hebt gesuggereerd.

Voorts hebt u het gehad over de wapenopstellingen. U achtte dié wapenopstellingen, die dicht bij de vijand stonden, gevaarlijk. Acht u dit gevaar te bestaan ten opzichte van de vernietiging door nucleaire wapenen of vanwege overvalling door — laat ik maar zeggen — landstrijdkrachten?

Dit waren mijn vragen, mijnheer de voorzitter.

Kolonel Wanrooy:

Mijnheer de voorzitter, de eerste vraag betrof, ik wil niet zeggen een in twijfel trekken van het vernietigend vermogen van nucleaire wapens, maar toch wel de mogelijkheid zien dat wij daar een zekere mate van bescherming tegen in het leven kunnen roepen. Ik twijfel er niet aan dat iedere mate van bescherming die opgebouwd wordt zijn nut zal afwerpen. Maar ik vind het wel heel opmerkelijk dat wanneer men tegenwoordig hoort en leest over nucleaire wapenen, dan hoort en leest men eigenlijk alleen maar over die hele eenvoudige atoombom en men hoort betrekkelijk weinig over de thermo-nucleaire bom. Uit wat ik daarover geleerd en gelezen heb uit het boek van Kahn, geloof ik toch echt dat het destructief vermogen van dat wapen heel erg groot is, ingrijpend groot is.

Als volgende punt vermoed ik dat wij even langs elkaar heen gepraat hebben, ik heb nl. gesproken over het nucleaire bombardement en nu moet u dat bombardement dat ik hier behandel niet zien als een bombardement vanuit vliegtuigen. Dat bombardement — ik heb ook later op een gegeven moment gesproken over de marine voor zover niet ingeschakeld bij het nucleaire bombardement — dus dat bombardement zie ik wel degelijk als een bombardement door geleide wapenen van hetzij landmacht, luchtmacht of marine en een bombardement door stand-off bommen. M.a.w. ik zie hier wel degelijk ruimte voor een taak voor zowel landmacht als marine bij het leveren van dat nucleaire bombardement. Ik heb dus niet gezegd dat de marine en de landmacht niet meer mee zouden tellen, neen, in een nucleaire uitwisseling zal dat deel van de marine en dat deel van de landmacht dat niet deelneemt aan dat bombardement betrekkelijk weinig kunnen toevoegen aan de desastreuze invloed van dat bombardement. Het laatste wat ik dus doen wil is de landmacht of de marine, aangezien ik zelf een luchtmachtman ben, als het ware weg te vagen. Uit dien hoofde heb ik ook gesproken over de gevaarlijke zeeweg die een eventuele tegenstander niet zou kiezen wanneer hij over land zijn aanvoer kan verzorgen. Waarom is de zeeweg gevaarlijk, omdat daar onze marine zit, daar zijn onze onderzeeboten. Begrijpt u goed, er is zeker een taak voor de marine. Maar voor een tegenstander is die zeeweg gevaarlijk omdat daar zijn schepen kwetsbaar zijn voor onze marinewapens.

Als laatste punt heeft u gevraagd, waarom ik het nodig vond de geleide wapenen in de lucht te krijgen. Wanneer wij de geleide wapenen op de grond plaatsen en ze inbouwen in beton, dan is het volgens u niet nodig om ze in de lucht te hebben. Tegenover een pantsering zult u altijd vinden een zwaarder projectiel. Om terug te komen op de marine, wanneer de slagschepen met zwaardere pantsers behangen zijn, dan zet de tegenstander daar weer zwaardere projectielen tegenover. Gaan wij nu onze geleide wapenen inbouwen in beton, dan zal dit tot onmiddellijk gevolg hebben dat de vijand met zwaarder materieel gaat aanvallen, omdat hij b.v. zal trachten om dat beton in de vuurbal te krijgen, waardoor het beton smelt. Reeds nu heeft Strategic Air Com-

mand een bepaald percentage van zijn vliegtuigen constant in de lucht. Wij moeten hier heel voorzichtig zijn dat men niet de indruk krijgt dat half Strategic Air Command in de lucht hangt. Op dit moment vliegt 4 % van Strategic Air Command en men hoopt dit in de komende jaren op te kunnen voeren tot 6 %. Wanneer wij onder ieder van die vliegtuigen een geleid wapen hangen, dan is dát geleide wapen in ieder geval niet blootgesteld aan een bijzonder zware aanval op de grond. Die geleide wapens zijn en blijven beschikbaar.

Luit-kolonel Brederode:

Mijnheer de voorzitter, het merendeel van mijn vragen is reeds beantwoord en ik wil nog slechts een enkele vraag stellen en daarbij terugkomen op de ontwikkeling van tactische vliegtuigen.

De geachte inleider heeft gesteld dat binnen 10—15 jaar de directe luchtsteun aan de grondstrijdkrachten eigenlijk niet meer voor te stellen is, daar de lucht boven onze eigen grondtroepen te ongezond zou worden voor de eigen vliegtuigen; dit in verband met de invoering van red-eye en andere luchtafweerwapens. De red-eye, een Amerikaanse uitvinding, is bijna aan invoering toe. Desondanks voeren de Amerikanen zelf het aantal lichte vliegtuigen steeds op, zodat er nu al ruim honderd in de organisatie van een normale standaarddivisie zijn opgenomen. Dus de lucht boven de grondtroepen wordt niet zo ongezond verondersteld of het aantal eigen vliegtuigen kan met rasse schreden toenemen.

In dit verband meen ik ook dat de landmacht niet zozeer uitkijkt naar geleide non-nucleaire wapens, maar juist naar wapens die puntdoelen (nulpunten) of doelen met beperkte omvang kunnen treffen met nucleaire en ook non-nucleaire wapens. Daarbij denk ik vooral aan de Light Weight Strike Reconnaissance Fighter, een wapen dat nu pas in ontwikkeling is en waarvan de grondstrijdkrachten veel verwachten, omdat het speciaal voor de directe luchtsteun aan grondeenheden is bedoeld.

Misschien zou de geachte inleider hierover iets kunnen zeggen.

Kolonel Wanrooy:

Ik wil eerst even aanhaken bij de Red-eye. De Red-eye is door mij genoemd als een type wapen, want hij wordt echt nog niet ingevoerd. Afgelopen december heeft de Red-eye zijn eerste succesvolle treffer geboekt in zijn hele ontwikkelingsperiode en dat op een onbemande B-24. Van een B-24 weet ik uit ervaring dat zijn topsnelheid 200 knopen is. Ik geloof dat ik hiermee wel duidelijk gemaakt heb dat die Red-eye er dus voorlopig nog niet is. Maar ik spreek over 10 jaar en dan zal hij er wel zijn. De Red-eye is een wapen waar wij geen controle op uitoefenen; luchtdoelartillerie, lichte of zware, stond onder een soort „operational control”. Men kon zeggen „guns tight, guns free”. Wordt de man uitgerust met een draagbaar anti-vliegtuigwapen, dan geloof ik dat die „control” niet meer mogelijk is en dat hij zal schieten op ieder vliegtuig wat hij aan ziet komen. Want u heeft toch wel de ervaring dat vliegtuigherkenning met deze moderne vliegtuigen met de dag moeilijker wordt. En ik kan mij dus levendig indenken dat wanneer iemand beschikt over een dergelijk wapen, hij het gegarandeerd ook gebruikt. M.a.w. ik vind het wel bijzonder ongezond om met vliegtuigen daarboven te hangen. En uit dien hoofde sprak ik over een

stand-off bom en ik sprak over een niet-nucleaire bom aangezien ik het tactisch optreden van vliegtuigen alleen maar zie in een beperkte oorlog. En in een beperkte oorlog reken ik op geen of zeer weinig gebruik van nucleaire wapens. Want zodra men tot nucleaire wapens over zal gaan, verwacht ik die „escalation”, waar ik het straks over had en dan ben ik wel heel bang dat er een volledige nucleaire oorlog zal komen.

Lt-kolonel Spek:

Mijnheer de voorzitter, de geachte inleider heeft bij zijn beschouwing over de toekomst van de luchtmacht in de eerstvolgende 10 à 15 jaar ook de ruimtevaart betrokken, want hij gesproken over de waarschijnlijkheid dat verkenningssatellieten de strategische verkenning zullen uitvoeren in de eerstvolgende 10 à 15 jaar. Eigenlijk gebeurt dat nu al. Ik had daarom aan de kolonel Wanrooy willen vragen of hij het eveneens mogelijk acht dat in deze zelfde periode ook andere ruimtevaartuigen gebruikt zullen worden die van belang zullen zijn voor de luchtmacht. Het is mij gebleken uit de artikelen in de open literatuur dat er — althans door de Amerikanen — hard gewerkt wordt aan de ontwikkeling van een ruimtevliegtuig. Echt een vliegtuig dat zich door de atmosfeer kan voortbewegen, maar dat dermate krachtige voortstuwingsorganen aan boord heeft, verschillende soorten zelfs, dat het zich zelf kan versnellen tot een baan rond de aarde en daar dan geruime tijd kan blijven rondcirkelen en weer op eigen kracht kan terugkeren naar de vliegbasis van eigen keuze. Acht u het nu mogelijk dat in dezelfde periode niet alleen verkenningen zullen worden uitgevoerd, maar dat deze ruimtevliegtuigen in die periode inderdaad tot ontwikkeling zullen komen en dan ook aanvalswapens aan boord zullen hebben om de deterrent te verhogen en om er tevens voor te zorgen dat deze deterrent niet gemakkelijk vernietigd zal kunnen worden. Ziet u een mogelijkheid voor deze ontwikkeling in genoemde periode en ziet u ook een mogelijkheid dat een dergelijk ruimtevliegtuig in NAVO-verband gebruikt zou worden? Ik wil dus niet zeggen door onze luchtmacht, maar alleen in NAVO-verband.

Kolonel Wanrooy:

Ik vermoed dat de overste Spek bij zijn ruimtevliegtuig denkt aan de Dynasore? (Lt.-kol. Spek: niet alleen, maar o.a.) Dit is een vliegtuig dat momenteel op de tekenplank staat, en waarvan ik weet dat er een model op het ogenblik gebouwd wordt. Het zou mij dus niet verbazen als binnen enige jaren, laat ik zeggen vier, vijf, zes jaar er mogelijk eens zo'n vlucht gemaakt zal worden. Maar ik ben ervan overtuigd, dat in de periode die ik heb beschouwd, in casu binnen 15 jaar, zo'n vliegtuig zeer zeker niet met wapens of bewapend uitgerust zal worden. Of satellieten voor andere doeleinden gebruikt zullen worden; ik ben bang dat ik nu een tikje in de richting van „science fiction” ga: ik weet dat satellieten nu al voor verkenningdoeleinden gebruikt worden. Ik heb foto's gezien van wolkenformaties, die afkomstig zijn van weersatellieten. Met verbetering van de televisietechniek en met verbetering van de optiek ben ik ervan overtuigd dat voor verkenningdoeleinden satellieten alleszins bruikbaar zijn. Mogelijk komt er te gelegener tijd ook wel een satelliet als wapendrager, maar ik geloof toch niet dat dit binnen de eerste 15 jaar zal plaatsvinden. Wel op de tekenplank misschien, maar ik geloof niet dat wij in feite al bewapende satellieten krijgen.

U merkt dus op dat wanneer het de Amerikanen inderdaad lukt om voor 1970 een man naar de maan en terug te krijgen, dat daarvoor technieken nodig zijn die ook toegepast zouden kunnen worden voor het bewapenen van satellieten en daarvan dus een soort wapendrager te maken.

In deze kan ik alleen maar zeggen: u kunt gelijk hebben, maar ik geloof het niet.

Lnt-kolonel Spek:

Dus u gelooft ook niet dat de Amerikanen voor 1970 op de maan zullen zijn?

Kolonel Wanrooy:

Dat geloof ik wel, dat kan ik mij indenken. Maar dat zij de kennis en de wetenschap die zij dan opgedaan hebben al toe hebben kunnen passen voor andere doeleinden dat geloof ik niet.

De voorzitter:

Kolonel Wanrooy, door uw wijze van benaderen van dit vraagstuk heeft u — zoals u ook hebt bemerkt uit de vragen — vele vraagstukken opgeroepen. U heeft daarop geantwoord en het zou mij moeilijk vallen om op deze punten terug te komen. Gelukkig heeft u in het begin ook enige zaken besproken waarop ik graag wil aanhaken omdat dat ook wel een beetje mijn stokpaardjes zijn. Het eerste punt dat u stelde over de totale oorlog is zuiver een historisch punt. Mijn punt is dat die totale oorlog er altijd is geweest. Het is toch helemaal geen nieuwe uitvinding, de totaliteit van de oorlog; hoever die kon komen, werd uitsluitend bepaald door de middelen die daarvoor ter beschikking stonden. Wij hebben die ontwikkeling ook gezien. De eerste wereldoorlog was nog niet zo totaal als de tweede, maar dit schrijdt voort met de toename van uitwerking der beschikbare middelen. Terecht heeft u gesteld, dat de deterrent zo sterk moet zijn dat er altijd na een aanval kan worden teruggeslagen. In dit opzicht wil ik dan even releveren aan mijn idee over de Franse misvatting; zij denken dat men met een — wanneer hij bestaat — al reeds verouderde force de frappe nog in staat zal zijn te kunnen terugslaan, wanneer half Europa al is bezet. Nu is de vraag of er nog iets van deze force de frappe over zal zijn.

Een ander punt is dat in het begin van uw voordracht nogal doorklonk — ja, ik mag het misschien zo wel stellen — de luchtmachtopvatting over de oorlog. M.a.w. dat een oorlog in drie dagen, of laat ik zeggen een week, eigenlijk is beslist en dat daarna alleen de vernietiging er is en niemand meer is overgebleven. Nu is het ook weer zo in de historie, dat men altijd heeft gerekend met korte oorlogen. Men heeft — ik wil niet eens zover teruggrijpen — in de eerste wereldoorlog gedacht dat hij een half jaar zou duren, hij duurde vier jaar. In de tweede wereldoorlog heeft men dezelfde prognose gemaakt, hij duurde zes jaar. Ik ben er nog altijd niet van overtuigd. De doctrine van de Italiaanse generaal Douhet hield in dat in een toekomstige oorlog de beslissing door de luchtmacht zou worden gebracht en dat dus de andere krijgsmachtdelen daar niet meer aan te pas zouden komen.

Men heeft daaruit wel willen construeren de tegenstellingen tussen de krijgsmachtdelen, waarbij men zei: „de luchtmacht rekent op een oorlog van drie dagen à een week, de marine rekent op een lange oorlog en de landmacht hangt

daar tussen in." Dat is op zich zelf natuurlijk ook juist, dat brengt de aard van de krijgsmachtdelen mee. Het is logisch dat bij het begin van een oorlog de luchtmacht op volle sterkte is en zijn allergrootste kracht dan ook kan inzetten en bij dit inzetten ontzaglijke verliezen zal lijden, verliezen die zo sterk zijn dat zij nooit op korte termijn kunnen worden aangevuld, zodat de luchtmacht dus niet meer de oude kracht zou kunnen herkrijgen. Het resultaat is natuurlijk dat voor de luchtmacht de eerste week beslissend is, niet de uitslag van de oorlog. En dat daarna de andere krijgsmachtdelen pas min of meer in het geding gaan komen, zij het dan ook dat zij toch reeds van het begin af aan natuurlijk hun taak zullen moeten gaan vervullen. Terecht heeft u gesteld dat elke opzet er eigenlijk van moet uitgaan wat de vijand kan. In dit opzicht geloof ik dat, als wij dit als uitgangsbasis gaan nemen, wij niet een verdediging zomaar kunnen opzetten om te zeggen, nu moet hij maar zoeken welke zwakke plekken erin zijn. Neen, ik geloof dat u de verdediging zodanig moet opzetten, rekening houdende met de mogelijkheid van de vijand, wat hij kan presteren en waar hij u zal kunnen aangrijpen en op welk punt hij u de meeste schade zal kunnen toebrengen. Daarnaast heeft u gesproken over de beperkte oorlog. Nu vind ik dat begrip „beperkte oorlog” een bijzonder gevaarlijk begrip. En zeker in Europese verhoudingen, want het is toch zo dat wij voor de verdediging zoals die hier in het Westen ligt, een bepaald minimum hebben gesteld. Een minimum wat voor de verdediging nog steeds niet is bereikt. Een minimum wat door de militaire commandanten is aanvaard onder beding dat men atoomsteun kon krijgen. Dat wil dus zeggen, gesteund zouden worden door kernwapens voor tactisch gebruik. M.a.w. ik zie het zo, dat zolang dit minimum niet belangrijk wordt verhoogd bij een aanval op enigszins grotere schaal onmiddellijk gebruik zal moeten worden gemaakt van kernwapens voor tactisch gebruik. U heeft zelf terecht gesteld dat, zodra men daartoe overgaat, eigenlijk het hek van de dam is, want dat u dan vanzelf die „escalation” krijgt. Het is niet de benaming die wij eraan geven, het is het doel dat bepaalt of het tactisch of strategisch is. M.a.w. de tegenpartij die het beginnen met dit soort wapens graag aan ons wil overlaten, zal onmiddellijk reageren met te zeggen: „ja, maar op dat punt heeft u het strategisch gebruikt en nu voelen wij ons ook gerechtigd om strategisch met onze nucleaire macht in te grijpen.” Ik geloof dat onder de verhoudingen zoals zij op dit moment zijn, een beperkte oorlog alleen kan worden gezien als het uitdoven van een incident. Maar zodra de tegenpartij inderdaad het voornemen heeft om aan te vallen, zal men kernwapens voor tactisch gebruik moeten inzetten met alle gevolgen vandien. U heeft b.v. gesteld ook bij de beperkte oorlog dat men daardoor aanvaardbare eisen aan de tegenpartij kon stellen. Ik geloof dat dat niet nodig is, want wanneer men aanvaardbare eisen stelt, hoeft men er geen oorlog voor te voeren, dan kan dit ook worden bereikt met het uitoefenen van pressie. Er zijn al voorbeelden in het verre verleden, maar er zijn ook voorbeelden van het recente o.a. de kwestie Cuba. Dat is zuiver een kwestie geweest van het uitoefenen van pressie en daardoor zijn aanvaardbare eisen ingewilligd.

Een ander punt wat ik mij eigenlijk afvraag is de kwestie van de veiligheid, en wel of het veiliger is vliegtuigen te gebruiken opdat men ze kan terugroepen, dan wel de geleide wapens. Ik weet het niet, maar ik dacht dat de techniek ons in staat stelt die geleide wapens in de lucht te vernietigen. M.a.w. dit komt voor mij op hetzelfde neer.

Voorts komt natuurlijk het gestelde — en daar is over gediscussieerd — over het tactisch bombardement voor mij in een heel ander licht te staan, aangezien ik de beperkte oorlog wel als zeer beperkt zie en mij dus afvraag of daarbij een tactisch luchtbombardement ooit toegepast dient te worden.

Een ander punt is of het overgaan op de polarismacht zowel op onderzeeërs als misschien op oppervlakteschepen inderdaad een adequate vervanging is van de basis op de grond. U ziet, kolonel Van Wanrooy, hoeveel punten — niet alleen bij de debaters maar ook bij mij — u heeft opgeroepen en ik kan u dan ook niet anders dan zeer bedanken voor de wijze waarop u vanavond voor ons dit onderwerp hebt ingeleid. Ik wil dan hierbij gaarne naast de dank aan de inleider, de debaters bedanken voor dat wat zij in het midden hebben willen brengen, waardoor de hele zaak is verlevendigd en waardoor wij nog nadere uitspraken van de inleider hebben weten te verkrijgen. Ten slotte wil ik gaarne mijn dank overbrengen aan het messbestuur. En hiermede, mevrouw, mijne heren, is deze bijeenkomst gesloten.

STELLINGEN

1. Luchtverdediging blijft een noodzakelijke taak voor een luchtmacht.
2. Zo lang een mogelijke tegenstander vliegtuigen in zijn arsenaal voert, dient een deel van de luchtverdediging met vliegtuigen te worden uitgevoerd.
3. Het tactische aanvalsvliegtuig zal een langer leven beschoren zijn dan het strategische aanvalsvliegtuig.
4. Tactische voorbereide strike-opdrachten zullen worden uitgevoerd door geleide wapens.
5. Naast grotere operationele voordelen, verbonden aan de VSTOL-vliegtuigen, bestaat het grote bezwaar van een gecompliceerde logistieke ondersteuning.
6. Vliegtuigen en geleide wapens dienen zoveel mogelijk zonder steun van grondgeleidingsapparatuur te kunnen opereren.

MEDEDELINGEN VAN HUISHOUDELIJKE AARD

Het Bestuur van de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap is thans als volgt samengesteld:

J. H. Couzy, Lt.-Generaal der Artillerie o.n.a., Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Voorzitter; *A. L. van den Berge*, Luit.-Generaal Inf., Ondervoorzitter; *H. Dieters*, Majoor KLu; *G. Gouman*, Kolonel G.S., directeur H.K.S., Redacteur Orgaan en W.J.; *Jhr. W. C. M. de Jonge van Ellemeet*, Commandeur; *A. C. Lamers*, Majoor der Mariniers; *Mr. F. R. Mijnlieff*, Directeur-Generaal voor Openbare Orde en Veiligheid; *W. den Toom*, Luit.-Generaal KLu; *W. F. ten Boske*, Lnt.-Kolonel der Infanterie, Secretaris-Penningmeester.

Geef bij adresverandering en bevordering kennis aan de Secretaris-Penningmeester, Sleedoornstraat 3 te 's-Gravenhage, telefoon 32.24.78 en vergeet VOORAL niet ons een nieuw lid op te geven.

**DE ROTTERDAMSCH
DROOGDOK MIJ. N.V.**

* DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI *

Drukkerij Cedo Nulli

PERIODIEKEN
IN BOEKDRUK EN ROTATIE

*

WAGENSTRAAT 37 - 's-GRAVENHAGE - TELEFOON 184466

* DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI *